

ספר חדושי אגדות חלק ראשון עמוד קמב - מסכת יבמות

אברהם ושרה טומטו' היו וכו'. פ' כי האדם אשר הוא מוליד נחשב שהוא פתוח שהוא פתוח לצאת ממנו זרע, ואלו אברהם ושרה היו טומטמים שלא היו פתוחים להוליד. ודבר זה מן הטעם אשר התב' כי אברהם ושרה אשר הם התחלת ישראל יותר משאר אבות לפי שהם ראשונים לאבות, וכך האבות הם התחלה לגמרי, ולפיכך חותמים באברהם דווקא שהוא התחלה גם אל שאר אבות, לכך היו אברהם ושרה התחלת הכל. ומפני שאברהם ושרה הם התחלה לא היו כמושאר הבריות, כי שאר הבריות הם נבראים כך מתחלת ששת ימי בראשית שהם מולידים והם פתוחים להוליד, אבל אברהם ושרה שיצא מהם אומה הישראלית הוא דבר חדש. וידוע כי הש"י הוא מוציא הכל אל הפעל, ודבר זה דהיינו שהיו אברהם ושרה התחלה לאומה הישראלית הוא עניין מיוחד שצריך להוציא אל הפעל, ולפיכך אברהם ושרה טומטמים היו, דהיינו הדבר שאינו בפעל נקרא טומטם שצריך להוציא אותו אל הפעל מטומטמותו, והש"י הוא שהוציא זה אל הפעל. וזהו יותר מן עקור, כי העקור שאינו מוליד אבל טומטמים שאינם ראויים להוליד כלל לגמרי עד שהוציא הש"י אותו אל הפעל:

ספר חדושי אגדות חלק ראשון עמוד קמג - מסכת יבמות

ור' ירמיה הוסיף כי שרה איילונית היתה ...ועוד יש לך לדעת כי האיש הוא הזכר הוא התחלה, והנקיבה אינה התחלה רק היא בסוף ואינה רק השלמת הזכר, והשלמת [הדבר] הוא בסוף ומפני כי שרה שהיא התחלה לגמרי כאשר היא התחלה לאמהות ולכך היה לה משפט התחלה והזכר הוא התחלה לכך היה על שרה משפט הזכר ולא משפט הנקיבה, לכך אמרו כי שרה איילונית היתה כי איל הוא זכר שאינו מוליד כאשר היה לשרה ענין הזכר ומפני כי האיש והאשה הם כנגד הצורה והחומר כאשר דבר זה ידוע והצורה אינו מתפעל והחומר הוא מתפעל, לכך אמר שרה איילונית שהוא לשון קושי ואינו מתפעל כמו החומר שהוא מתפעל, וכך היתה שרה, וכל זה מפני שהיא היתה התחלה וההתחלה מתיחס אל הצורה הפך החומר שהוא מתיחס אל הסוף, ומפני כך היתה שרה איילונית שיש לה יחוס אל הצורה והבן הדברים האלו מאוד:

(ס"ה ע"ב). ואמר ר' אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע וכו':